

SID 2

Delaktighet är
lösningen på
Nossebro skola

SID 4

Flera orsaker
bakom minskad
likvärdighet

SID 10

"I den nya
skollagen skärps
kravet på likvärdighet"

NR 4 | MAJ 2011

Skolverkets Nyhetsbrev

TEMA: Samma rätt på olika sätt
– en likvärdig skola

Delaktighet är lösningen
på Nossebro skola 2

Flera orsaker bakom
minskad likvärdighet 4

Samma rätt på olika sätt 6

Fortsatt intresse för
sommarskolan 5

FORSKNING FÖR SKOLAN
Lärarnas undervisning
har stor betydelse 8

Många vill arbeta
för att vända trenden 10

Nytt projekt kartlägger
likvärdigheten 11

Utveckling – en väg
till framgång 12

Skolverkets Nyhetsbrev utkommer
med nio nummer per år.

REDAKTION Ann Charlotte Gunnarson,
ansvarig utgivare, Auri Andersson,
redaktör och Anna Ström.

LAYOUT Ordförandet/Maria Westberg.

ILLUSTRATÖR Eva-Lena Hedvall.

ISSN 1402-04091

Beställ Skolverkets
skrifter och läroplaner:

SKRIFTER

Fritzes kundservice,
106 47 Stockholm
tel 08-690 95 76
fax 08-690 95 50
e-post skolverket@fritzes.se
www.skolverket.se

**LÄROPLANS- OCH KURSPLANEMATERIAL,
SKOLFS:**

tel 08-598 191 90
fax 08-598 191 91
e-post order.fritzes@liber.se
www.fritzes.se

Nästa nummer: 7 juni 2011

Skolverket

Delaktighet är lösningen på Nossebro skola

Ingen vill känna sig som den som inte platsar i gruppen. På Nossebro skola får alla vara med i klassrummet och får likvärdiga möjligheter att utvecklas. Det har lett till att skolans resultat har gått raka vägen från botten till toppen – utan att det kostat kommunen en krona.

Kallduschen kom redan första arbetsdagen efter sommaren 2007, när all personal samlades i aulan i Nossebro skola för att förbereda inför läsåret. Ny statistik visade att bara 75,9 procent av skolans niondeklassare hade behörighet för att läsa vidare på de nationella programmen. Nossebro rankades näst sist i landet.

– Hur många vill arbeta på en skola där man ligger näst sist i Sverige? Man vill inte identifiera sig med det. Vi kunde inte utsetta våra elever för risken att inte kunna gå gymnasiet för att vi tänkte fel. Det är ju för deras skull vi går till jobbet, säger tillförordnade rektorn Tina Ljungberg.

Tre år senare

Tre år efter bottenresultaten har samtliga elever gymnasiebehörighet och Nossebro ligger i stället näst överst på rankingslistorna. Förändringen genomfördes utan att det kostade kommunen en enda krona extra.

– En viktig framgångsfaktor är att vi verkligen har jobbat med inkludering. Tidigare hade vi små grupper för att eleverna skulle kunna utvecklas i en lugnare miljö. Problemet var att de inte gjorde det, säger Bosse Svensson, kommunens skol- och socialchef. Han har sitt kontor i samma byggnad som skolan och har därför kunnat följa arbetsprocessen på nära håll.

– Vi såg inga resultat hos eleverna. De fick inga betyg trots att vi satsade så mycket resurser på dem. Så istället plockade vi in både elever och lärare i de ordinarie klasserna, säger Bosse Svensson.

Forskning som grund

Nossebro ligger åtta mil nordost om Göteborg och är centralort i Essunga kommun, som har drygt 5 000 invånare. Studietraditionen är svag i den gamla jordbruksorten, och på skolan går både elever med autism och neuropsykiatriska diagnoser som adhd.

Wilma Andersson, Ida Henriksson, Johanna Jönsson och Lovisa Sjöberg går i klass 6 gul, på Nossebro skola.

Idag finns inga små undervisningsgrupper på Nossebro skola, specialpedagogen Johanna Lundén finns istället med i klassrummet, här tillsammans med Lovisa Sjöberg och Alexander Björnsson.

De dåliga resultaten gjorde det lätt att få med personalen i förändringsarbetet. Dåvarande rektorn Lasse Björkqvist och Bosse Svensson tog specialpedagogen Johanna Lundén till hjälp.

– Nu i efterhand känns det väldigt bra att vi inte sneglade på andra och att vi inte bara hade eget tyckande och tänkande, utan att det var forskning som låg till grund. Då kan man också förändra på ett annat sätt, säger Johanna Lundén.

Kunskap i fokus

En viktig del i förändringsarbetet var att fokusera på kunskapsmålen. Det innebar att man fick välja bort annat, till exempel värdegrundsarbetet.

– Men när vi började fokusera på kunskap kom värdegrunden på köpet! Kan det vara en bättre värdegrund än att få vara med i samma grupp och inte sticka ut, säger Johanna Lundén.

– Det fanns hela tiden höga förväntningar på personalen, som i sin tur har höga förväntningar på eleverna, säger Tina Ljungsberg.

Numera finns det inga fasta små undervisningsgrupper på Nossebro skolan. Speciallärarna finns i stället med i klassrummen och är därmed inte bara en resurs för elever i behov av särskilt stöd, utan för alla.

"Duktiga elever drar igång andra elever"

– Duktiga elever drar igång andra elever. Även elever som har någon problematik har mycket att ge till andra, säger Bosse Svensson.

Två lärare i klassen

Att arbeta två och två var ovant för många lärare som brukar arbeta självständigt. Till att börja med blev det obligatoriskt att alla som undervisade i matte, svenska och engelska i sexan skulle arbeta i par. Numera kan man även arbeta två och två i sjuan, åttan och nian.

– Lärarna har tagit ett jättekiv i sin pedagogik och utveckling. Det har blivit en helt annan atmosfär i diskussionerna. De kan bolla med varandra, planera lektionen och analysera efteråt. Man ser så mycket mer i en klass om man är två, säger Bosse Svensson.

Positivt bemötande

För att de elever som behöver särskilt stöd ska lyckas i klassrummet bör man vara tydlig och ha struktur.

– Det mår alla elever bra av. De som vill väldigt långt mår också bra av att veta vad som gäller och förväntas av dem, säger Johanna Lundén.

De fasta smågrupperna är alltså borta, men det händer att elever får gå undan för att arbeta i lugn och ro i mindre grupper. Och under processen har alla varit noga med att inte skuldbelägga någon – varken elever, föräldrar eller enskilda lärare.

– Ett positivt bemötande ska genomsyra allt, från kommunnivå till individnivå. Vi

"Ett positivt bemötande ska genomsyra allt"

kan gå in på lektionen och säga "vad bra att alla har papper, penna och suddigum". Nästa gång har alla det, i stället för att uppmärksamma de tre som inte har med det, säger Johanna Lundén.

TEXT: MARJA BECKMAN
FOTO: MONA-LISA DJERF

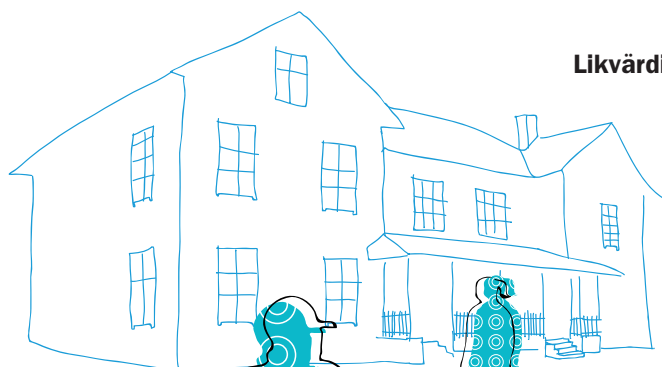

Johanna Lundén, specialpedagog, Bosse Svensson, skol- och socialchef i Nossebro, och tillförordnade rektorn Tina Ljungsberg på Nossebro skola.

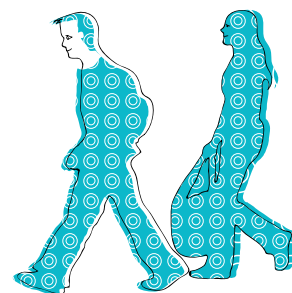
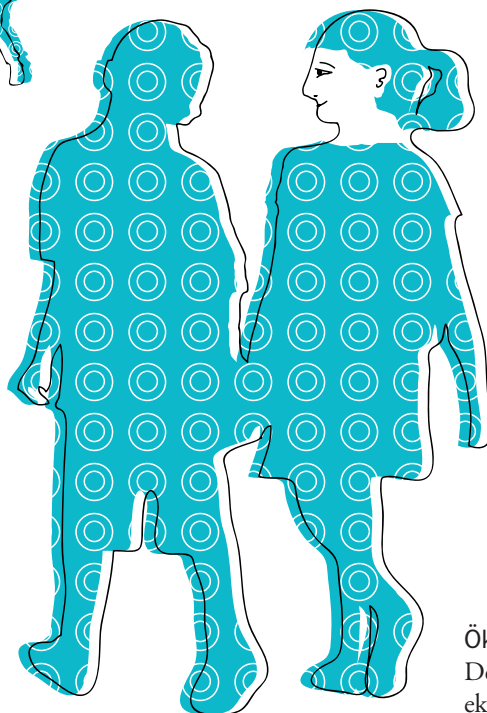
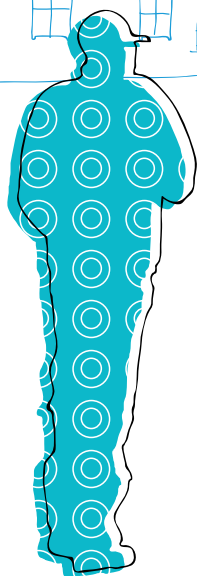
Nossebro skolas framgångsrecept:

- **Tydlig ledning.** "Det fanns inte ett möte, inte en arbetslagssamling, inte ett föräldramöte där inte rektorn sade: Alla ska bli vinnare i sitt liv efter sina förutsättningar", berättar nya tillförordnade rektorn Tina Ljungsberg.
- **Forskning.** Att ha forskningsresultat som grund i förändringsarbetet bidrog till att det var lätt att genomföra förändringarna.
- **Inte skuldbelägga någon.** "Det är ingens fel att resultaten blev dåliga, vi tänkte bara på ett annat sätt som inte fungerade", säger Tina Ljungsberg.

Flera orsaker bakom minskad likvärdighet

Likvärdigheten har sjunkit dramatiskt i den svenska skolan de senaste tio åren. De bakomliggande orsakerna är komplexa. Stora samhällsförändringar kan ha fått genomslag ändå in i klassrummet samtidigt som olika skolreformer har påverkat vardagen i skolan.

Sverige har tappat i likvärdighet sedan år 2000 och skillnaderna mellan olika skolor har ökat.

Likvärdighet är själva fundamentet för den svenska skolan. Alla elever ska oavsett bakgrund, ekonomi och individuella förutsättningar ha samma möjlighet att nå målen.

Fram till millennieskiftet låg Sverige i topp och variationerna mellan olika skolor var små. Svenska och internationella studier visar att både kunskaper och likvärdighet har rasat sedan dess.

”Skillnaderna mellan skolorna har ökat”

– Skillnaderna mellan skolorna har ökat, säger Lena M Olsson, undervisningsråd på Skolverket och projektledare för kunskapsöversikten ”Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?”.

Många skolreformer

Siffrorna har sin upprinnelse på 1990-talet med stora reformer på skolområdet. Kommunaliseringen innebar att varje

kommun fick det operativa ansvaret för grundskolan. Det fria skolvalet infördes och nya styrdokument medförde förändringar i undervisningen. Friskolereformen gjorde att antalet friskolor exploderade och de kommunala skolorna blev konkurrensutsatta. Ett nytt betygssystem ersatte de tidigare relativa betygen. Dessutom har lärarutbildningen gjorts om tre gånger sedan slutet på 1980-talet.

Samtidigt var arbetslösheten på nittio-talet hög till följd av lågkonjunktur. Invandringen ökade och bostadssegregationen likaså. Den ekonomiska krisen ledde till besparingar i skolan, trots att elevkullarna var stora till följd av baby-boomen på åttiotalet. Lärartätheten minskade och detta påverkade likvärdigheten, eftersom de svagare eleverna drabbas hårdare.

Ökade sociala klyftor

De sociala klyftorna ökade, liksom de ekonomiska. Barnens tid tillsammans med sina föräldrar har minskat eftersom föräldrarna arbetar mer än tidigare. Det som är mest avgörande för barnens framgångar i skolan är ändå föräldrarnas sociala ställning och ekonomi, liksom deras utbildningsbakgrund, och här har klyftorna ökat.

– Högpresterande elever har ofta föräldrar med eftergymnasial utbildning, säger Lena M Olsson.

Hon pekar på att de motiverade eleverna tenderar att samlas på samma skolor, eftersom de söker sig till likasinnade skolkamrater.

Kamrateffekten är viktig för resultaten och studiemotivation blir därför norm på en skola där eleverna ger varandra draghjälp. På samma sätt går spiralen nedåt om elever med lägre ambitioner är i majoritet.

– Dessutom påverkas lärarnas förväntningar. Det finns en risk att lärare lägger ribban lågt för elever som uppfattas som dåligt motiverade, säger Lena M Olsson.

Ny typ av sortering

Differentiering, utvecklandet av små undervisningsgrupper som är anpassade efter behov och önskemål, kan vara en annan anledning till att likvärdigheten har minskat. Sverige har en traditionellt lång sammanhållen grundskola där eleverna sent delas upp i gymnasieinriktningar. Ett sådant skolsystem gynnar likvärdigheten, visar internationell forskning.

Ändå ökar spridningen av resultaten i Sverige mellan årskurserna 4 och 8, vilket tyder på andra problem. Skolverkets kunskapsöversikt drar slutsatsen att en ny typ av differentiering och sortering har utvecklats.

– Elever med behov av särskilt stöd placeras ofta i särskilda undervisningsgrupper, vilket utlöser samma mekanismer som när studiemotiverade elever går i en skola och de lågpresterande i en annan. Kraven minskar på eleverna i särskilda grupper, säger Lena M Olsson.

En annan faktor är individualiseringen, vilket bland annat innebär att elevernas arbete på egen hand ökat, samtidigt som undervisningen minskat. Läraren ägnar mindre tid åt att berätta och förklara och mer tid åt administration och information.

Barn i studievan hemmiljö gynnas då, eftersom de kan lättare söka hjälp. Elevernas mognad är också avgörande för förmågan att ta ansvar. Pojkarnas resultat sjunker mer än flickornas och en förklaring kan vara att biologiska skillnader gör att de missgynnas av en individualisering.

Senaste PISA kalldusch

Den riktiga kallduschen kom med OECD-rapporten Pisa 2009. Där visade det sig att Sverige, jämfört med motsvarande rapport år 2000, även internationellt har halkat efter, från att varit bland de bästa till en medioker genomsnittsplacering.

Anita Wester, undervisningsråd på Skolverket, är ansvarig för "Rustad att möta framtiden?", som analyserar PISA 2009, där fokus precis som nio år tidigare låg på läsförståelse.

– Vi har valt att titta på den totala variationen mellan vad eleverna kan, där stora skillnader visar på lägre likvärdighet, säger Anita Wester.

Hon konstaterar att för Sveriges del har skillnaderna mellan skolorna ökat, liksom de socioekonomiska klyftorna.

– I Sverige betydde elevens sociala och ekonomiska bakgrund mindre år 2000. Den etniska bakgrunden har visserligen betydelse. Men resultaten för elever med helsvensk bakgrund går också ner, så de sämre resultaten kan inte förklaras av större invandring, säger Anita Wester.

Det finns hopp

Vad har Sverige gjort för misstag när länder som Finland, Kanada och Sydkorea är så mycket bättre?

– Kombinationen hög likvärdighet och hög kvalitet kännetecknas av skolsystem med liten differentiering, tydligt fokus på elevprestationer, självstyre på skolan, höga förväntningar och fasta ordningsregler, enligt en OECD-rapport 2002, säger Anita Wester.

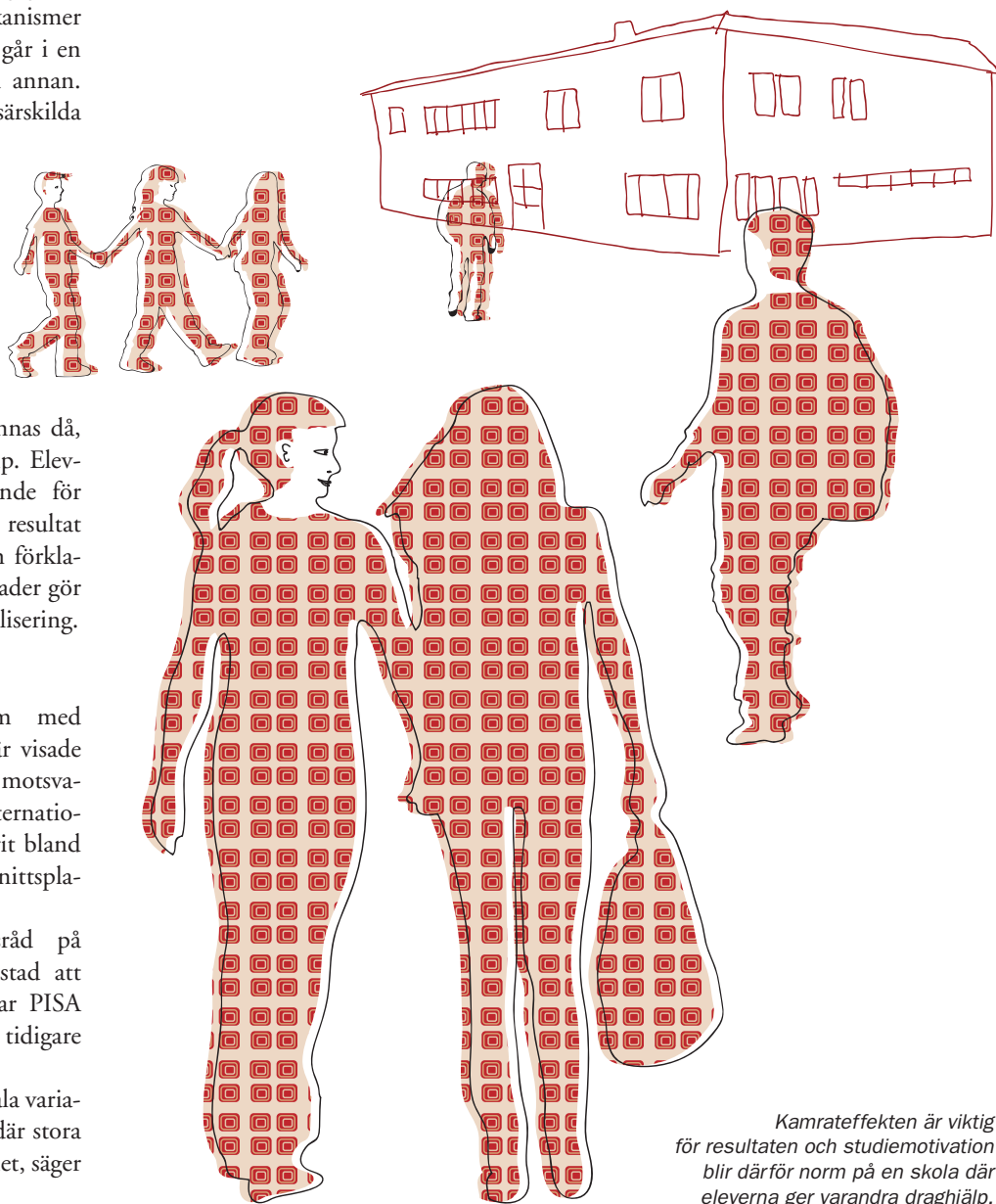
Men det finns hopp, flera länder har varit på fallrepet i tidigare PISA-studier men kommit igen efter storsatsningar.

"Vi söker förklaringar på olika nivåer"

Tyskland hamnade chockartat under OECD-snittet i läsförståelse år 2000. Då tittade Tyskland bland annat på den sammanhållna svenska skolan och på andra skolsystem. Efter stora satsningar är Tyskland i kapp igen och Anita Wester tror att också Sverige kommer att repa sig.

– Vi söker förklaringar på olika nivåer och vi genomför reformer på alla nivåer, säger Anita Wester.

TEXT: MARIANNE HÜHNE VON SETH
ILLUSTRATION: EVA-LENA HEDVALL

Kamrateffekten är viktig för resultaten och studiemotivation blir därför norm på en skola där eleverna ger varandra draghjälp.

SAMMA RÄTT PÅ OLIKA SÄTT – EN LIKVÄRDIG SKOLA

LIKVÄRDIGHET I DEN NYA SKOLLAGEN

"Alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag."

(Skollagen 1 kap. 8 §.)

"Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas."

(Skollagen 1 kap. 9 §.)

” Likvärdig skola innebär inte att det ska vara lika för alla utan likvärdigheten är viktig just för att vi är olika.”

(s. 20 i stödmaterialet, Förskolan och skolans värdegrund)

” Lika tillgång till utbildning innebär att det är huvudmännens skyldighet att utforma utbildningen så att ingen hindras att få del i den och kan också innebära att vissa elever måste stödjas särskilt.”

(s. 7 i rapporten, Vad händer med likvärdigheten i svensk skola?)

Lika rättigheter och möjligheter

LÄROPLANERNA, som är förordningar beslutade av regeringen, utgår ifrån och konkretiserar det som står i skollagen. Rätten till utbildning behandlas i det inledande avsnittet i respektive läroplan. Av läroplanerna framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Hänsyn ska tas till elevers förutsättningar och behov.

Verksamheten i förskolan ska stimulera och utmana barnets utveckling och lärande. Och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling.

7 av 10

... elever fick samma slutbetyg som provbetyg i NO under 2010.

Det visar Skolverkets jämförelse av elevernas slutbetyg och resultaten från de nationella proven i NO-ämnen, årskurs 9. Att det finns skillnader mellan de resultat som eleverna har på proven och på betygen kan man förvänta sig. Problemet är att det finns stora skillnader mellan skolor, vilket är ett tecken på att betygsättningen inte är likvärdig.

2000

Från topposition till genomsnitt

Sverige har enligt PISA-undersökningarna under 2000-talet tappat sin position som ett av de länder med de mest likvärdiga skolorsystemen till att numera inte vara mer än ett genomsnittsländ när det gäller likvärdighetsaspekter. Denna relativa nedgång beror inte så mycket på att övriga länder kommit ikapp Sverige utan den främsta orsaken är att likvärdigheten i Sverige har försämrats under tidsperioden (ur Rustad att möta framtiden?, PISA 2009).

GREPPA SPRÅKET

Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet

Det finns betydande skillnader i skolresultat mellan elever med svenska som modersmål och elever med annat modersmål än svenska. I en ny bok, Greppa språket – Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet, lyfts didaktiska perspektiv som gynnar flerspråkiga elever samt beprövad erfarenhet för bättre samverkan mellan elever och lärare.

En viktig utgångspunkt i boken är att flerspråkighet är en tillgång både för individen och för samhället och att flerspråkighet i sig inte är ett problem för inlärning.

Beställ hos Fritzes kundservice. Best nr: 11:1221.

Pris 30 kr exklusive moms. Porto tillkommer.

Publikationen finns även som pdf-fil på www.skolverket.se

”Likvärdig utbildning innebär inte likformig i betydelsen likadan. Tvärtom ska det inom de ramar statsmakterna ger finnas utrymme för organisation och anpassning av undervisning till behov hos olika elever och vid olika skolor.”

(s. 7–8 i rapporten, Vad händer med likvärdigheten i svensk skola?)

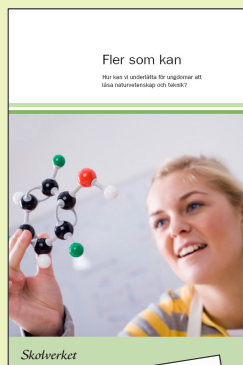
LÄSTIPS

LÄSTIPS OM LIKVÄRDIGHET I SKOLAN

Här presenteras ett axplock av Skolverkets publikationer som beskriver arbetet med likvärdighet i skolan.

Samtliga publikationer finns som nedladdningsbara pdf-filer på Skolverkets webbsida. Besök gärna www.skolverket.se, där hittar du även publikationer som endast finns i pdf-format.

Beställningsadress: Fritzes kundservice, 106 47 Stockholm.
Tel 08-690 95 76. Fax 08-690 95 50.
E-post: skolverket@fritzes.se. www.skolverket.se
Samtliga priser är exklusive moms. Porto tillkommer.
Publikationen finns även som pdf-fil på www.skolverket.se

Fler faktorer än ämneskunskaper spelar idag in i betygsättningen visar forskning.

Lärarnas undervisning har stor betydelse

Kan betyg och bedömning fungera som ett medel för ökad likvärdighet i svensk skola?

– Inte per automatik, däremot leder diskussionen om prov och resultat till att bristande likvärdighet uppmärksammas, säger Christian Lundahl, forskare i Uppsala och aktuell med boken *Bedömning för lärande*.

Likvärdig betygsättning är ”att måttstocken för bedömningen är gemensam för alla elever. Ett betyg i en klass ska motsvara ett likadant betyg i en annan klass.” Det är Skolverkets definition i ett handlingsprogram för likvärdig betygsättning från 2004.

Men så ser inte verkligheten ut överallt. I rapporten ”Provbetyg – slutbetyg – likvärdig bedömning” från 2007 konstaterar Skolverket att det finns skillnader mellan skolors genomsnittliga provresultat och slutbetyget, samt att det varierar betydligt mellan olika skolor. Skolverket konstaterar vidare att eftersom de nationella proven inte är några examensprov är det naturligt att slutbetyg och probbetyg inte alltid är samma, men det är vanligare att elever får ett höjt än ett sänkt slutbetyg i förhållande till probbetyget i matematik och svenska. I engelska är det ungefär lika många som får en höjning som en sänkning.

Betyg på oklara grunder

Under 2010 genomförde Skolinspektionen en granskning av 30 gymnasieskolor

och kom fram till att betyg sätts på oklara grunder. Granskningen visade bland annat att lärarna i sin betygsättning tar hänsyn till faktorer som inte ska påverka betyget. Hur går det då med likvärdigheten?

– Det som är motsägelsefullt är att de faktorer som inte ska bedömas men som vägs in i betygsättningen har ganska stor betydelse för elevernas framtida förmåga att studera, som att komma i tid, vara ambitiös och flitig, säger Christian Lundahl, forskare vid Uppsala Universitet.

Forskar om bedömning

Christian Lundahl forskar om bedömning ur ett historiskt och internationellt perspektiv. Enligt honom är vi i Sverige ganska ensamma om att så starkt betona nationella prov och slutbetyg. I sin nya bok, *Bedömning för lärande* ger Christian Lundahl pedagogisk-didaktiska strategier och tips för att tydliggöra hur man kan arbeta kring mål och kunskapskrav.

– I Sverige har vi en lång tradition av standardiserade prov för att styra upp betygsättningen och det invagar oss i tron

Vad tycker du krävs för en likvärdig skola?

Maja Olsson,
lärare förskoleklass år 5,
Årstadalsskolan

– Alla elever ska få möjlighet att nå målen och bli sedda. Det är upp till varje lärare och skola att tolka styrdokumentet och det leder till olika sätt att lära. Därför är det viktigt att lärarutbildningen är tydlig med begreppet likvärdighet.

Andreas Lindström,
lärare årskurs
4–9 Ma/Fy,
Årstadalsskolan

– För mig är det viktigt att alla elever får lika villkor i skolan och att jag som lärare inte gör skillnad på mina elever. Det krävs bra förutsättningar för att få en likvärdig skola och se att eleverna lär sig på olika sätt men att alla når målen i skolan.

Charlotta Mosesson,
lärare årskurs
6–9, Sv/En,
Kungsholmens
Grundskola

– För mig är likvärdig bedömning viktigt i skolan så att det blir rättvist för eleverna. Det ska inte spela någon roll vad du har för bakgrund eller vilka förutsättningar du har som elev. Det är inte lika för alla men vi ska sträva mot det i skolan.

att betygen kan bli rättvisa. I de andra nordiska länderna kompletterar man betygen med andra urvalsmetoder, exempelvis slutexamensprov, säger Christian Lundahl.

Diskussion kring betyg

Den positiva effekt på likvärdighet som betyg och bedömning kan ha, menar Christian Lundahl, är att det uppstår en diskussion om hur betyg sätts och borde sättas. Men han tycker också det finns en slagsida debatten.

"Fokus flyttas från innehåll och undervisning till betyg och resultat"

– Det som generellt är problematiskt med likvärdighetsdiskussionen är att fokus flyttas från innehåll och undervisning till betyg och resultat. Det som spelar absolut störst roll för eleverna och deras framtida karriär är hur lärarna har undervisat snarare än hur de har slutbedömt dem, säger Christian Lundahl.

Motivation påverkar betyg

Det är bara elevernas ämneskunskaper som ska betygsättas, säger läroplanen. Men Alli Klapp Lekholms avhandling "Grades and grade assignment: effects of student and school characteristics" från 2008, visar att fler faktorer spelar in. Bland annat att intresse och motivation har betydelse men att även kön, föräldrarnas utbildningsbakgrund och typen av skola påverkar betygen. Avhandlingen pekar också på att flickornas betyg påverkas i högre grad av

En granskning som Skolinspektionen genomförde 2010 visade bland annat att lärarna i sin betygsättning tar hänsyn till faktorer som inte ska påverka betyget.

att de är motiverade och intresserade och att annat än ämneskunskaper spelar in i högre grad i skolor med stor andel elever med lågutbildade föräldrar.

– Avhandlingen visar att lärarna hellre "friar än fäller", att lärarna kompenserar för bristande baskunskaper. Är eleven ambitiös och visar framfötterna kan de alltså klara en högre utbildning även om de inte har betyg för det, säger Christian Lundahl.

Vad krävs för att bedömningen ska bidra till en större likvärdighet?

– Skolan måste börja jobba mycket mer med formativ bedömning, klassrumsbedömning, säger Christian Lundahl.

Att arbeta mycket med kunskapskraven och ämnens syften och att få eleverna att

förstå vad det är som gäller och ge dem tydliga exempel – "det här måste man prestera för att få det här betyget och det här måste man prestera för att få det här betyget".

Christian Lundahl menar att om lärare konkretiserar de olika betygsnivåerna redan i sina utgångspunkter för undervisningen och jobbar med att ha en undervisning som ger eleverna möjlighet att nå de olika betygen, så blir undervisningen mer likvärdig.

– Jag tror att det är enda vägen att nå likvärdighet är att fokusera på lärarnas arbete med mål och kunskapskrav, i början av terminen istället för i slutet av terminen.

TEXT: THOMAS ERNALD
BILD: LENA GRANEFELT

Christian Lundahl – Docent och forskarassistent vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier vid Uppsala universitet. Han disputerade 2006 med avhandlingen "Viljan att veta vad andra vet: Kunskapsbedömning i tidigmodern, modern och senmodern skola".

Anton Banemark,
lärare årskurs
6–9, Ma/No/Te,
Kungsholmens
Grundskola

– Jag tycker att alla ska ha en lika chans att få lära sig det vi lär ut i skolan. Det kan innebära att en dyslektiker får speciellt stöd, till exempel. Det kräver att lärarna har en bra kompetens för att tillmötesgå alla elever.

Hedvig Åberg,
gymnasielärare,
Sv/Italienska,
Norra Real

– Det som krävs är att alla elever får samma förutsättningar oavsett var de bor i landet och oavsett vilken väg de behöver gå för att nå målen. Alla elever har rätt till en likvärdig utbildning.

Pontus Thunblad,
gymnasielärare,
Sh/Hi, Norra Real

– Det behövs engagerade lärare på alla plan för att uppnå en likvärdig skola. Sedan skulle skolan arbeta mer med att ge lika förutsättningar för elever som har det svårt eftersom alla elever har olika förutsättningar.

TEXT: ANNA STRÖM

Många vill arbeta för att vända trenden

Nya reformer ska lyfta skolan och Skolverket gör stora insatser för att genomförandet ska bli bästa tänkbara.

– Det är viktigt att nu fokusera på de reformer som kommer, eftersom skolorna står inför många förändringar i år och nästa år, säger Helén Ängmo, tillförordnad generaldirektör på Skolverket.

Flera internationella studier har visat att elevernas kunskaper och likvärdigheten i skolan försämrats. Signaler om problem med likvärdigheten har funnits tidigare, men senaste PISA-studien gav en mer samlad och förtydligad bild.

– Det vi såg i PISA var mycket oroande, men det finns många möjligheter att vända utvecklingen. Skolan är i fokus och ett omfattande förändringsarbete är på gång, säger Helén Ängmo.

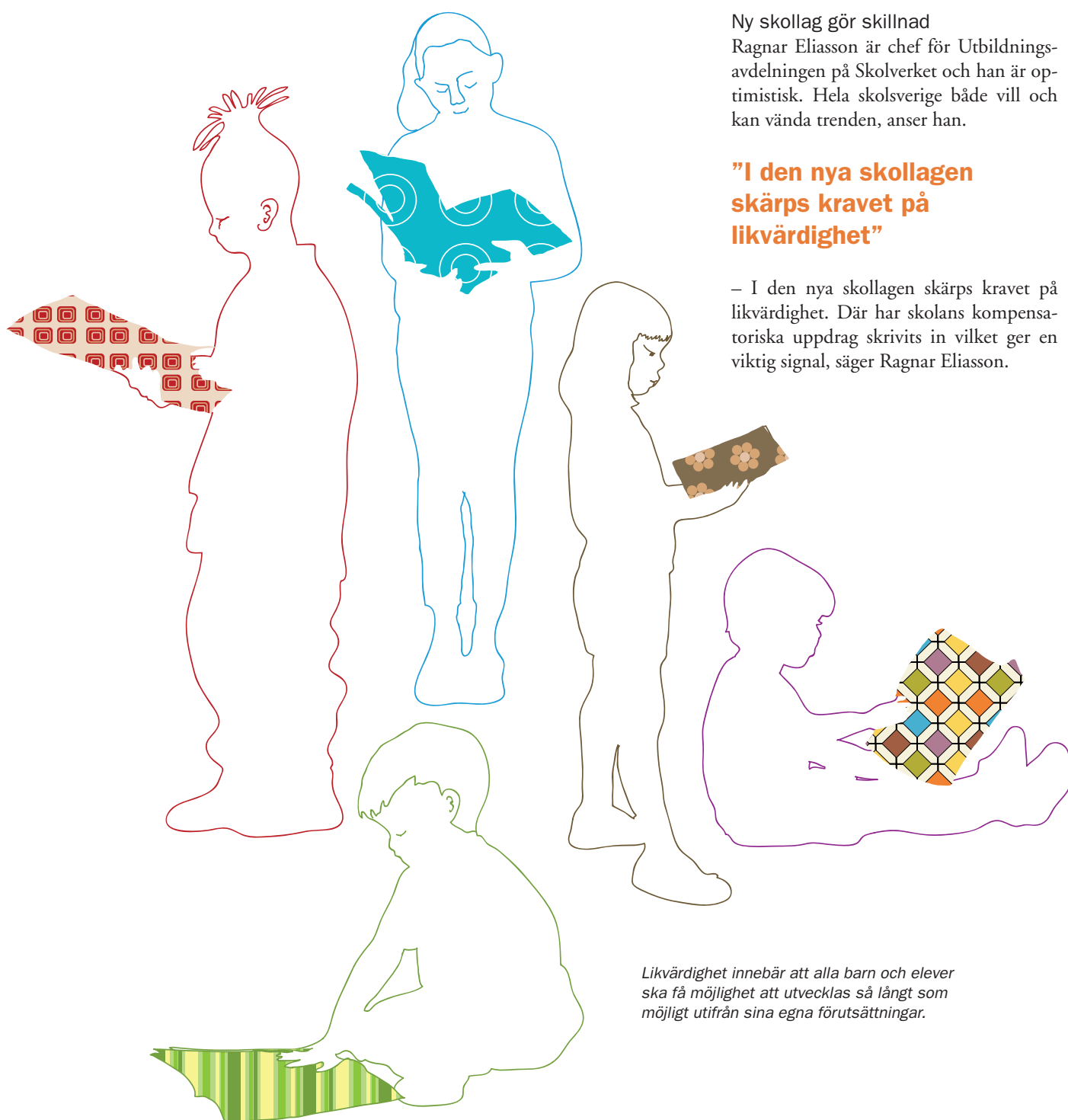
Hon betonar att det pågår viktiga diskussioner också om skolans resultat och kompensatoriska uppdrag. Nu kommer också reformerna som ska ge resultat.

Ny skollag gör skillnad

Ragnar Eliasson är chef för Utbildningsavdelningen på Skolverket och han är optimistisk. Hela skolsverige både vill och kan vända trenden, anser han.

”I den nya skollagen skärps kravet på likvärdighet”

– I den nya skollagen skärps kravet på likvärdighet. Där har skolans kompensatoriska uppdrag skrivits in vilket ger en viktig signal, säger Ragnar Eliasson.

Likvärdighet innebär att alla barn och elever ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar.

Elever som behöver stöd har laglig rätt till det och dagens bestämmelser upphöjs nu till lag. Dessutom blir lärare skyldiga att anmäla till rektor om en elev riskerar att inte nå målen. En viktig förändring är vidare att fristående och kommunala skolor får samma regelverk.

Rättssäkerheten stärks och fler beslut kan överklagas. Ragnar Eliasson betonar även den nya skollagens skrivning om elevens rätt till tillgång till psykologisk och specialpedagogisk kompetens.

En översyn av både förskola, grundskola, särskola och övriga obligatoriska skolor har skett.

– Det kommer helt nya kursplaner i höst. De hittillsvarande från 1990-talet har uppfattats som otydliga. Nu anger staten inte bara tydliga mål och kunskapskrav utan också innehållet, säger Ragnar Eliasson och menar att läroplanerna därmed blir mycket kraftigare styrdokument.

Kraftfullt genomförande

Skolverket har storsatsat på att implementeringen ska gå smidigt och att både huvudmännen och skolorna ska vara på det klara med hur de ska använda de nya kursplanerna i det dagliga arbetet.

– Hela genomförandet sker med en helt annan kraft än förra gången. Att kurspla-

nerna inte kan tolkas på olika sätt stärker likvärdigheten.

Också gymnasiet genomgår en strukturförändring och uppstramning för ökad likvärdighet där kommunerna inte längre får anordna specialutformade program. Inte heller är det tillåtet med lokala kurser. Vart och ett av de tolv yrkesprogrammen får ett nationellt programråd som underlättar för Skolverket att följa att utbildningarna håller måttet.

"Hela genomförandet sker med en helt annan kraft än förra gången"

Lärarna har nyckelroll

Lärarnas kompetens är avgörande för elevernas resultat och med den nya lärarutbildningen stärks den. Det finns starkt vetenskapligt stöd för att lärarnas ämneskunskaper, didaktiska kompetens och sociala kompetens är hörnstenar och att alla tre delarna hör ihop.

– Det är bekymmersamt när lärare saknar någon eller några av dessa kompetenser, säger Ragnar Eliasson och refererar till en studie som Statskontoret gjorde år 2006. Då visade det sig att hälften av grundskolans undervisning

genomfördes av lärare som saknade utbildning i det ämne eller den skolform de undervisade i.

Förändringar på gång

Den kommande lärarlegitimationen är ett medel att stärka rekryteringen och den kommer att tvinga fram förändringar, tror Ragnar Eliasson. Rektorer och huvudmän måste vara mer omsorgsfulla när de anställer lärare och organiserar undervisningen.

Den nya betygsskalan stärker, tillsammans med tydliga kunskapskrav, en likvärdig och rättvis kunskapsbedömning. Med fler betygssteg kan elevernas studiemotivation också öka.

– Skolverket arbetar mycket med att stödja lärarna när de ska bedöma elevernas kunskaper. Den formativa bedömningen, den återkommande återkopplingen, behöver bli bättre.

Ragnar Eliasson tror att eleverna kommer märka av förändringarna betydligt snabbare och att reformerna kommer att sätta igång positiva spiraler.

– Vi får inte heller glömma att det finns väldigt mycket att slå vakt om. Eleverna trivs, och de gillar sina lärare och den svenska skolan är demokratisk.

TEXT: AURI ANDERSSON OCH
MARIANNE HÜHNE VON SETH

Nytt projekt kartlägger likvärdigheten

På Skolverket pågår ett likvärdighetsprojekt som ska kasta ljus över den konkreta situationen ute på skolorna. Betyg och nationella prov analyseras med en annan bredd än i de stora internationella studierna.

Projektet lyfter också nya frågor, bland annat skolvalsreformen och valfrihetsfrågorna.

– Analysen är redan påbörjad och vi ser intressanta resultat som kommer att redovisas i rapporten som blir klar i december, säger Sverker Härd, enhetschef på enheten för resultatutvärdering på Skolverket.

Boendesegregationen är enligt Sverker Härd en stor bov när det gäller den minskade likvärdigheten och projektet kommer att fördjupa sig också i denna problematik.

– Man måste förstå vilka effekter bostadsval har på likvärdigheten i skolan. Vi kommer att försöka spegla den forskning som finns, även den som ligger utanför skolpolitiken.

Vidare tittar likvärdighetsprojektet på vilken betydelse för resultaten elevernas sociala och ekonomiska bakgrund har. Den socioekonomiska sammansättningen av elever på de enskilda skolorna kartläggs också.

Undervisningstiden viktig

Andra parallella projekt tar upp klassrumssituationen, som hittills inte har kartlagts i större utsträckning i forskningen. Nu ska Skolverket samla in material som belyser både lärarnas och rektorernas förutsättningar för sin verksamhet samt hur deras arbetsdagar ser ut.

– Vi har en studie som tittar på lärarens arbetstid med loggbok som del i underlaget. Den kan ge en intressant koppling

till likvärdighet, eftersom undervisningstiden är särskilt viktig när det gäller att ge alla elever lika optimala möjligheter, säger Sverker Härd.

Han poängterar att det inte är Skolverkets uppgift att tala om hur det ska gå till, däremot att ta fram så bra underlag som möjligt.

– Vi vill bidra med analyser och kunskap som kan komma till nytta på alla nivåer i utbildningssystemet. Hit hör lärarnas och rektorernas roller liksom lärarutbildningar och den nationella nivån. Det är viktigt att vara öppen för att det finns olika sätt att arbeta, säger Sverker Härd.

TEXT: MARIANNE HÜHNE VON SETH

Utveckling – en väg till framgång

Målet är en likvärdig förskola och skola där alla barn och elevers kunskaper och värden får utvecklas, oavsett förutsättningar. På Skolverket pågår många insatser till stöd för kommuner och skolor i arbetet med att förbättra resultaten och öka likvärdigheten.

Läraryftet, förskolelyftet och rektorslyftet är några av de utvecklingsinsatser som pågår på Skolverket.

– Lärarna är en av de absolut viktigaste faktorerna för att vi ska nå bättre resultat och få en mer likvärdig skola, säger Tommy Lagergren, chef på Skolverkets utvecklingsavdelning.

Införandet av legitimation för lärare och förskollärare betonar vikten av rätt utbildning och rätt ämneskompetens.

– Saknar en lärare eller förskollärare rätt behörighet är det viktigt att de får chans att ta del i olika kompetensutvecklingsinsatser så att de får den kunskap de behöver. Här kan till exempel läraryftet vara en väg att gå, säger Tommy Lagergren.

Undervisningens kvalitet

Förutom värdet av att lärare och förskollärare har rätt kompetens har vikten av att utveckla undervisningen betonats särskilt under senare år. De olika ämnessatsningar

som Skolverket driver är ett led i att höja kvalitén på undervisningen. Bland annat inom matematik, naturvetenskap och teknik, där syftet är att stödja skolor i arbetet med att öka elevernas intresse för och kunskaper inom ämnena. Inom matematikämnet har Skolverket nu fått ett nytt uppdrag av regeringen.

– Uppdraget handlar om att planera en didaktisk fortbildningssatsning för alla matematiklärare. Hur den kommer att utformas och när den kommer att gå av stapeln är ännu inte klart, säger Tommy Lagergren.

Skolverket arbetar också med att stimulera kommuners och skolors arbete med språk-, läs- och skrivutveckling samt med att sammanställa och sprida kunskap om forskningsresultat.

– Syftet är att öka kunskapen om forskning hos skolledare och pedagoger, så att de kan dra nytta av och använda forskningsresultaten i praktiken, säger Tommy Lagergren.

Utvecklande lärmiljö

En trygg arbetsmiljö är en av huvudingredienserna för att barn och elever ska känna lust att lära.

I den nya skollagen är elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande roll tydligare framskrivet. Det innebär att elever, förutom skolläkare och skolsköterska, ska ha tillgång till kurator, psykolog och personal med specialpedagogisk kompetens.

”Kunskaper och värdegrundsarbete går hand i hand”

– Kunskaper och värdegrundsarbete går hand i hand och har man en stimulerande lärmiljö där man känner sig trygg är det lättare att ta till sig kunskap, säger Tommy Lagergren.

I skollagen står det nu att elevhälsan ska stödja elevens utveckling mot målen.

– Det medför att elevhälsans arbete nu ligger närmare skolans uppdrag, säger Tommy Lagergren.

Vägen till framgång

Tommy Lagergren betonar att en av de viktigaste nycklarna till att öka undervisningens kvalitet och bygga upp ett bra arbetsklimate som främjar att alla elever får en likvärdig utbildning, är ett väl genomtänkt kvalitetsarbete.

– Följer man kontinuerligt upp och utvärderar verksamheten vet man också vad som var lyckat och vad som var mindre lyckat, säger Tommy Lagergren.

Han menar att det är bra för verksamheten att regelbundet fråga: Var är vi? Vart ska vi? Hur gör vi? Hur blev det?

– När man har en långsiktig plan för hur man ska utveckla verksamheten kan Skolverkets utvecklingsinsatser vara ett stöd för att komma igång med det arbetet, säger Tommy Lagergren.

TEXT: AURI ANDERSSON
FOTO: TOMAS HENRIKSON

I en likvärdig förskola och skola får alla barn och elevers kunskaper och värden utvecklas, oavsett förutsättningar.

Utveckling i förskola och skola

Under fliken Utveckling & bidrag på Skolverkets webbplats kan du läsa mer om fortbildningssatsningar, forskningsspridning, statsbidrag, seminarier och konferenser.